

1957 Żeńska Szkoła Architektury

**Wojciech
Świątkowski**

Z okazji otwarcia wystawy prac uczniów warszawskiej szkoły architektonicznej im. Stanisława Noakowskiego w maju 1969 r. prezes Oddziału Warszawskiego SARP arch. Zbigniew Waclawek powiedział m.in.:

"[...] wystawa ta nie ma charakteru wystawy-salonu, nie jest wyborem prac najlepszych, jest wystawą, która ma przedstawić realizowany program nauczania i jego metody. Ilustruje ona zwykły dzień szkoły, a więc nie jest ekspozycją dorobku szkoły. Dorobek jest bowiem poza wystawą, a stanowi go kilkaset absolwentek, które tę szkołę ukończyły i są naszymi codziennymi współpracownikami w biurach i pracowniach projektowych. Trzeba stwierdzić, że ich wiadomości i umiejętności cieszą się wśród nas projektantów dużym uznaniem i stanowią wielką pomoc w wykonywaniu naszych zadań projektowych oraz uzyskiwaniu zawodowych osiągnięć [...]. Cechą szczególną szkoły im. S. Noakowskiego, a odmienną w stosunku do szkół o profilu budowlano-architektonicznym jest fakt, że oprócz pedagogów zawodowych nauczali i uczą w niej obecnie nasi koledzy architekci, posiadający wysokie kwalifikacje zawodowe, w pełni oddani wykonywanej pracy. Wystawa ta jest więc jednocześnie jakby wystawą autorską, ilustrującą efekty ich działalności pedagogicznej. Obszerny program szkolny, uwzględniający zarówno zagadnienia techniczne, budowlane, konstrukcyjne, instalacyjne, jak również szeroki wachlarz zajęć plastycznych, takich jak rysunek, modelowanie, ćwiczenia fakturowe w różnych materiałach, wykłady z historii architektury, ćwiczenia z zagadnień urbanistycznych i planowania przestrzennego oraz opracowywanie własnych projektów architektonicznych, jest programem, który kompleksowo przystaje do zadań, z jakimi absolventki mają się spotkać w swej przyszłej pracy..." ("Komunikat SARP", nr 5-6/1969).

powstanie szkoły

Żeńska Szkoła Architektury powstała – jako prywatna – w 1927 roku w Warszawie.

Idea jej utworzenia, ukształtowania programu i metod nauczania związane są z osobą architekta Władysława Jastrzębskiego.

Nieodzowna jest tu krótka biografia Władysława Jastrzębskiego*.

**Władysław
Jastrzębski**

Władysław Jastrzębski urodził się 7 lutego 1880 roku (26.I.1980 r. wg kalendarza rosyjskiego) w Tyflisie na Kaukazie, jako syn Serafina Michała – Polaka z Podola, farmaceuty w wojsku i Marii Lemke z rodziny węgierskiej.

Ukończył realną szkołę w Tyflisie (1898 r.), a następnie Odeską Szkołę Sztuk Pięknych – architekturę – z odznaczeniem I stopnia (1902 r.); przyjęty bez egzaminu na Wydział Architektury Cesarskiej Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu uzyskał tytuł architekta artysty (11 V 1913 r.). Tu był uczniem – studentem Stanisława Noakowskiego.

Podczas studiów i po ich ukończeniu pracował jako architekt w Dyrekcji Kolei Zakaukaskiej (1902-1903), Nikolajewskiej Kolei (1903-1910), Ministerstwie Oświaty – Wydz. Budowlany (1913-1919) i innych. W 1914 roku został profesorem (katedra badania zabytków architektury klasycznej i odrodzenia w II Żeńskim Instytucie Politechnicznym w Petersburgu), a od 1919 roku jego prorektorem do 1 IX 1924 r.

W okresie petersburskim zaprojektował i zrealizował ponad 10 obiektów kolejowych, mieszkalnych, przemysłowych, m.in. żelbetowy skarbiec Państwowego Banku Rosji – raz współpracował z wybitnymi architektami i rzeźbiarzami. W roku 1915 z rzeźbiarzem W. N. Liszewem złożył konkursowy projekt pomnika Fr. Chopina w Warszawie.

*Biografia Władysława Jastrzębskiego na podstawie: własnoręcznego zyciorysu z dnia 1 XII 1945 r.; dokumentów z archiwum Ministerstwa Komunikacji osobiście sporządzonych jak – kwestionariusz (6.XII.1945 r.), Wykaz służby (23 I 1946 r.), karty ewidencji członka SARP z 31 III 1954 r., ankiety personalnej i dokumentów Kurat. Okręgu Szk. Warszawskiego (1957 oraz moich informacji, uzyskanych w okresie wieloletniej dobrej znajomości Wł. Jastrzębskiego i Jego rodziny.

1957

1997

W dniu 27 sierpnia 1924 roku przyjeżdża z rodziną do Polski – po raz pierwszy (w wieku chłopięcym jedynie odwiedzał z ojcem rodzinę na Podolu – Kamieniec Podol. Niemirów).

Pracuje jako architekt w Szefostwie Budownictwa Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) (1924-1926), w Dyrekcji Kolei Państwowej (1926-1927) i równocześnie do 1925 roku jako nauczyciel w Państwowej Szkole Techniczno-Kolejowej (1925-1929) oraz w Państwowej Szkole Budownictwa (1925-1939) i jest jej kierownikiem (1926-1928).

Projektuje i realizuje wiele prac, m.in. zespół 20 domów piętrowych jednorodzinnych Spółdzielni "Domy Spółdzielcze" (PPS) na Henrykowie-Wierzbnie (1926-1929); budynek mieszkalny Sp. "Pewność" przy Al. 3 Maja 14 (1927-1928); pawilon Min. Rolnictwa i Ref. Rolnych na PWK (Powszechna Wystawa Krajowa) w Poznaniu (1929); jako realizację I nagrody konkursu wspólnie z arch. Alfonsem Gravierem Szpital Psychiatryczny w Gostyninie (1929); budynek mieszkalny Sp. Pracowników Ministerstwa Spraw Zagranicznych ul. Filtrowa 69 (1929) wspólnie z arch. Tadeuszem Plucińskim; wiadukt kolejowy w Dolinie Kieprych (Dolny Śląsk) z inż. R. Strawińskim (1948); budynek adm. PKS przy ul. Ożarówskiej; oraz projekty nie zrealizowane i konkursowe: Muzeum Narodowe z arch. T. Plucińskim (1929); dworca kolejowego na linii Bydgoszcz-Gdynia z arch. W. Balloghiem (1929); projekt pawilonu gruźliczego Szpitala Psychiatrycznego w Tworkach wspólnie z dr med. Łuniewskim (1939) projekt Bursy dla uczniów technicznych szkół Min. Komunikacji (1948).

Z zamiłowaniem zajmował się artystyczną fotografią.

Należał do wielu stowarzyszeń społecznych i zawodowych oraz był członkiem ich zarządów: Koło Architektów (1925); Stowarzyszenie Polskich Techników (1928-1929); Polskie Towarzystwo Artystyczne (1927-1939) – prezes; Polskie Towarzystwo Fotograficzne (1929-1939) – członek zarządu; Stowarzyszenie Architektów Polskich – SARP (1932-1958); Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości (1930-1939).

W czasie wojny przebywał w Warszawie (1939-1944) i zajmując się organizowaniem i prowadzeniem swojej Szkoły – parokrotnie liczniejszej niż przed wojną, kontynuuje prace w Tworkach.

W styczniu 1945 roku powrócił do Warszawy i zaangażowany został do Biura Odbudowy Stolicy jako kierownik Sekcji Fotograficznej. Zespół fotografików Sekcji zajmuje się dokumentowaniem zdjęciami zniszczeń Warszawy, głównie najcenniejszych zabytków architektury. Od 1946 do 1952 r. pracuje w Ministerstwie Kolei jako architekt, w Biurze Studiów i Projektów i innych agendach, następnie w Miastoprojekt Stolica – Przeds. Projektowania Budownictwa Miejskiego, Miastoprojekt Wschód – jako główny specjalista, w Biurze Projektów Typowych i Studiów Budownictwa Miejskiego (1952-1957).

W 1957 roku, po długoletnich staraniach, uzyskał zgodę Ministerstwa Oświaty i zorganizował Żeńską Szkołę Architektury im. Stanisława Noakowskiego. Został jej dyrektorem. Dokonał reaktywowania, po 13 latach, swojej umiłowanej Szkoły, o tradycyjnym programie nauczania.

Zmarł niespodziewanie 4 kwietnia 1958 roku w wieku 78 lat. Pochowany został na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w grobie swego syna Wiktora, poległego 1 sierpnia 1944 r. w Powstaniu na Okęciu.

Sądzę, że Władysław Jastrzębski, głównie inspirowany nauczaniem w II Żeńskim Instytucie Politechnicznym w Petersburgu i w Szkołach Budowlanych męskich w Warszawie, w czwartym roku pobytu w Polsce – w roku 1927 założył z arch. Aleksandrem Kapuścińskim oraz dr arch. Mieczysławem Popielem Żeńskie Kursy Architektoniczne – dwuletnie, przekształcone w roku 1931 w trzyletnią Żeńską Szkołę Architektury – od 1935 roku w Żeńskie Liceum Architektury im. Stanisława Noakowskiego. Od 1935 do 1958 roku jest jej dyrektorem i wykładowcą form architektonicznych.

Program nauczania w szkole obejmował przedmioty o kierunku budowlanym, podobnie jak w męskiej szkole budowlanej i był uzupełniony, wzbogacony o przedmioty i zajęcia kształcące

1957

1997

pedagodzy szkoły

wyobraźnię, wrażliwość, rozbudzające zamięłowanie do sztuki, umiejętności graficzne jak perspektywa, malarstwo i akwarela, pismo ozdobne, historia sztuki, rzeźba.

W pierwszym roku istnienia szkoły nauczał w niej – prawdopodobnie historię architektury i sztuki – Stanisław Noakowski. Wkrótce po zgonie Noakowskiego 1 X 1928 r. szkoła przyjmuje Jego imię jako patrona.

W szkole uczyli wybitni architekci i inżynierowie – pedagodzy: art. mal. Feliks Roliński (nauczyciel rysunku Bohdana Pniewskiego w Szkole Realnej im. St. Staszica, po wojnie profesor Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie), dr inż. Mieczysław Popiel (budownictwo – przedmiot “Ustroje budowlane”), arch. Tymoteusz Sawicki (historia architektury i sztuki). Wspominam tu najbardziej ulubionych przez słuchaczki profesorów. Uczył także do 1939 r. arch. Marian Walentynowicz (1896-1967), powszechnie znany współautor z Kornelem Makuszyńskim *120 przygód Koziółka Matolka* (4 księgi, *Awantury i wybryki małej małpki Fiki-Miki*) – świetny karykaturzysta, którego rysunki często pojawiały się na szkolnych tablicach (np. karykatura arch. M. Popiela na rowerze, spod którego kół przyskały kamienie – całość jako refleksja opowiadań M. Popiela o rowerowej wędrówce po Wołyniu i Podolu w poszukiwaniu i rozpoznawaniu kamienia dla budownictwa). M. Walentynowicz (dyplom Wydziału Architektury PW w 1932 r.) – podróżnik po Afryce i dookoła świata, podczas wojny w Armii Polskiej na Zachodzie, także korespondent wojenny – był w Szkole ogromnie lubiany za pogodę ducha, towarzyskość, umiejętność bawienia, zwłaszcza w corocznych tzw. Mikołajkach, tworzonych przez słuchaczki teatrzykach kukielkowych, dowcipnych prezentach dla profesorów.

Trudno w krótkiej historii szkoły przedstawić pozostałych, oddanych słuchaczkom pedagogów, którzy tworzyli przyjazny klimat i wysoki poziom kształcenia.

Na Światowej Wystawie w Paryżu 1937 roku szkoła otrzymała Złoty Medal i Dyplom Honorowy (Diplome d'honneur) za prace w dziedzinie szkolnictwa zawodowego wszystkich stopni.

W okresie przedwojennym w roku szkolnym uczyło się 60-70 słuchaczek na trzech kursach. Ukończyło je 150-200 słuchaczek, uzyskując tytuł technika architektury. Dość powszechnie nazywano ją “szkołą żon”.

*

wojenne losy

Wojna 1939 r. przerywa na rok pracę szkoły. Otwarta we wrześniu 1940 r., staje się zgodnie z zarządzeniem władz okupacyjnych, szkołą dwuletnią. Kontynuują w niej naukę przedwojenne słuchaczki (dyplom 1941 r.), a także kilka studentek architektury, m.in. Anna Czapska, Halina Erentz, Małgorzata Handzelewicz.

W każdym roku przyjmowano i tworzono dwie lub trzy równoległe klasy, liczące około 40 słuchaczek. Mimo skrócenia o jeden rok cyklu nauczania program nie uległ zmianom. Wzbożacony nawet został o przedmiot “Słońce w architekturze”, wykładany przez arch. Tadeusza Nowakowskiego i “Muzykologię” nauczana przez artystę muzyka – wiolonczelistę Kazimierza Wilkomirskiego, łączona niekiedy z koncertami kameralnymi Kazimierza, Marii i Wandy Wilkomirskich. Te ostatnie wypełniały lukę, spowodowaną faktem, że nie istniała Filharmonia, opera, a nieliczne, akcentowane przez społeczeństwo i dozwolone przez władze, koncerty w małych salkach, nie były powszechnie dostępne (np. kawiarnia pianisty Bolesława Wojtowicza). Nad to zajęcia w szkole przynosiły rodzinie Wilkomirskich pewne zarobki, egzystencję materialną i psychiczną. Sądzę, że i o tym aspekcie myślał Wł. Jastrzębski, zaprzyjaźniony już na Kaukazie z tą rodziną.

W szkole zaangażowani byli również nowi, wybitni architekci, jak np. Antoni Dygat, Czesław Duchnowski, Gerard Ciołek, Kazimierz Tolłoczko, Maciej Nowicki, Alfons Gravier, Tadeusz Zieliński, Bruno Zborowski, Antoni Jawornicki, Rudolf Śmiałowski, grafik Ed-

1957

1997

ward Czerwiński, inżynierowie: doc. dr Józef Zaczek, Wacław Staszyński, Antoni Kobyliński i inni.

Oryginalnym pomysłem metodycznym nauczania były muzyczne koncerty K., M. i W., Wołkomirskich (trio) przed klauzurami z projektowania, a utwory związane były z tematem architektonicznego projektu. Ówczesne słuchaczki wspominają temat "Domek baby Jagi" i utwór Edwarda Griega "Per Gynt", a inne "Noc na Łysej Górze".

Szkoła mieściła się kolejno w trzech lokalach: w gmachu gimnazjum W. Górskiego i budynkach czynszowych przy ul. Chmielnej, a od 1941 r. na ul. Jasnej 11 m. 5.

W okresie wojny dyplomy (1941, 1942, 1943, 1944) uzyskało około 250 słuchaczek.

Wł. Jastrzębski wspomina (wym. dokumenty), iż lokal szkole udostępniany był dla zajęć tajnego Wydziału Architektury PW i wymienia prof. arch. Mariana Lalewicza – także w 1913 roku absolwenta Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu.

Stosownie do zarządzeń szkolnych władz okupacyjnych – niemieckich szkoła była dwuletnia. Początkowo nazywała się Prywatną Szkołą Architektury II stopnia (licealnego) Władysława Jastrzębskiego (bez imienia St. Noakowskiego), później i do końca nosiła prymitywną nazwę Prywatna Żeńska Szkoła dla Kształcenia Przemysłu Budowlanego – właściciel Władysław Jastrzębski. Nie miało to żadnego wpływu na kontynuowany program nauczania. Absolwentki uzyskiwały tytuł technik budowlany – nie architektury.

W Powstaniu Warszawskim uczestniczą słuchaczki, absolwentki, wykładowcy (Krystyna Kozłowska – absolwentka szkoły w 1942 r., art. mal.). Poległo siedem absolwentek. Niemcy rozstrzelali dr inż. Józef Zaczka, a w obozie koncentracyjnym w Dachau zginął dr arch. Mieczysław Popiel.

*

Po wojnie trwa długa przerwa w istnieniu Szkoły. Sprzeciwy władz dotyczyły odmienności Szkoły – szkoły o programie budowlanym i architektonicznym, jej żeńskiej wyłączności i historycznej prywatności.

Wreszcie w październiku 1957 roku arch. Wł. Jastrzębski uzyskuje Zarządzenie Ministra Oświaty o utworzeniu Żeńskiej Szkoły Architektury im. Stanisława Noakowskiego, a Dyrekcja Okręgowa Szkolnictwa Zawodowego w dn. 8 listopada udziela upoważnienia arch. Wł. Jastrzębskiego do zorganizowania Szkoły dla absolwentek po XI klasie szkoły ogólnokształcącej z siedzibą w gmachu Zasadniczej Szkoły Rzemiosł Budowlanych przy ul. Młynarskiej 43.

Trzon wykładowców stanowią poprzednio uczący architekci: Czesław Duchnowski, Borys Zinserling, Bruno Zborowski, art. mal. Krystyna Kozłowska, Edward Czerwiński. Uzupełniają go architekci Henryk Białobrzeski, Konstanty Kokozow, Zygmunt Polatyński, Jan Knothe, Eugeniusz Szparkowski. Dyrektorem zostaje arch. Wł. Jastrzębski. Po jego śmierci kierownictwo Szkoły obejmuje, w 1958 r. wybrany przez zespół wykładowców, arch. Konstanty Kokozow.

W 1960 roku decyzją władz szkolnych następuje zmiana nazwy Szkoły na Państwową Szkołę Architektury im. St. Noakowskiego. Szkoła jest nadal trzyletnia. Ostatnie dyplomy w tej Szkole otrzymują absolwenci w roku 1974.

Władze szkolne dążą do zmiany charakteru szkoły, ograniczeniu jej do dwuletniej. W 1966 roku tworzą równoległe dwuletnią Państwową Szkołę Techniczną, która tylko istnieje do r. 1968 tylko dwa lata. Absolwentki otrzymują dyplom technika budownictwa – jedyny i ostatni w 1968 r. Ten typ szkoły nie zdał egzaminu.

Rok 1967 to ostatni rok pracy arch. Konstantego Kokozowa jako dyrektora.

Dziesięć lat pracy i obecności dyrektora Konstantego Kokozowa to:

– nieustanna myśl poświęcona Szkole, świadome dostosowywanie programu nauczania do rozwoju architektury, wiedzy i techniki budowlanej, kształtowanie metod nauczania wzbogacających pierwotne założenia;

wznowienie szkoły po wojnie

333

1957

1997

Konstanty Kokozow

– wybudowanie, dzięki Jego staraniom i osobistej pracy nad projektem, własnego gmachu przy ul. Przyrynek 9 i objęcie go w roku 1965 po ośmioletniej sublokatorskiej tułaczce i nie domaganiach lokalowych i wyposażenia.

– ciągle zabiegi i wybiegi wobec nieustannych tendencji i zamiarów administracji szkolnictwa dokonania zmian w programie Szkoły dla ujednoczenia go z programami Techników Budowlanych – w myśl tezy, że inne, odmienne to złe i niewygodne.

Kokozow niezwykle jasno widział i rozumiał Szkołę – jej wartość, jej potrzeby, i cel, by poprzez określone nauczanie kształtować właściwe umiejętności absolwentek do współpracy z architektami. To wszystko tworzyło szczególny charakter Szkoły, jej unikalność wśród szkół budowlanych i tak źle widzianą, nie tolerowaną przez administrację szkolnictwa jej inność.

Konstanty Kokozow urodził się w Dubnie. Studia ukończył na Politechnice Lwowskiej. W latach 1932-1934 pracował w Zarządzie Miejskim w Dubnie, a w latach 1934-1937 przy odbudowie Włodzimierza, później w Instytucie Pedagogicznym w Krzemieńcu. W czasie okupacji wrócił do Dubna, gdzie pracował do 1943 r. W 1945 r. podjął pracę w Biurze Odbudowy Stolicy w Warszawie, później łączył pracę pedagogiczną w Liceum Pedagogicznym i Technikum Budowlanym Zaocznym z pracą w Miastoprojekcie Południe. W 1957 r. związał się z Żeńską Szkołą Architektury. Autor projektów budynków administracji, mieszkalnych, sakralnych, związanych z Cerkwią Prawosławną. Zmarł w maju 1989 roku.

Szkoła Architektury przy ul. Przyrynek była Jego pasją i umiłowaniem. W gmachu Szkoły przebywał prawie zawsze cały dzień od 8 rano – Technikum Architektury, od 14-ej Żeńska Szkoła Architektury do wieczora. Zdziwiająco posiadał zdolność znajomości każdej uczennicy i słuchaczki, ich pracy w szkole, umiejętności.

Opracował podręcznik nauki projektowania dla uczących się w Szkole, a także podręcznik dla uczących projektowania architektury w Szkole – niestety nie został ostatni wydany.

Arch. Konstanty Kokozow zmarł w maju 1989 roku.

Jednym z wielu doniosłych starań arch. K. Kokozowa, a wspomagających istnienie i pracę Szkoły było utworzenie Komitetu Rodzicielskiego, który współdziałał przy budowie nowego, własnego gmachu, jego wyposażeniu i żywo uczestniczył w codziennym i świątecznym życiu Szkoły.

Od 1967 r. następcą dyrektora arch. K. Kokozowa mianowany został mgr Andrzej Zowada, a w 1968 roku mgr Czesław Burcon, w 1989 r. mgr inż. Andrzej Dzieciolowski, w 1991 r. arch. Jolanta Kulińska i 1994 r. mgr matematyki Marianna Michalska – w większości nie architektki i technicy.

W tym stanie istotną rolę w utrzymaniu programu i poziomu kształcenia pełnili wicedyrektorzy: arch. Kazimierz Muszyński do 1972 r., arch. Janina Kucharska do 1984 r. następnymi na tym stanowisku: mgr inż. bud. Andrzej Broniszewski do 1986 r. (zmarł), inż. Elżbieta Kwiatkowska do 1990 r., mgr mat. Marianna Michalska do 1994 r. i mgr inż. Elżbieta Tudruj. To już nie architektki ale cechuje ich kilkuletnia praca w szkole i znajomość jej celów, zadań i istnienia.

Mimo nieudanego doświadczenia z dwuletnią Państwową Szkołą Techniczną (1966-1968) władze ponawiają zamiar i decyzje o skróceniu nauki do dwóch lat, a w konsekwencji ograniczeniu i kształceniu programu nauczania w dążeniu do ujednoczenia z technikami budowlanymi.

W roku 1968 Oddział Warszawski SARP obejmuje patronat i opiekę nad Żeńską Szkołą Architektury ustanawiając doroczną nagrodę za najlepszy dyplom – projekt architektury dla słuchaczki Żeńskiej Szkoły Architektury.

Tak w roku 1972 powstało dwu i pół letnie Policealne Studium Architektoniczno-Budowlane im. Stanisława Noakowskiego co udało się uzyskać dzięki współdziałaniu Zarządu Od-

patronat Oddziału
Warszawskiego
SARP

334

1957

1997

działu Warszawskiego SARP z architektami nauczającymi w Szkole, opracowaniu przez nich nowego programu z najmniejszymi, możliwymi ograniczeniami tak tematyki przedmiotów architektonicznych jak i ilości godzin nauczania oraz zatwierdzeniu przez Ministerstwo Oświaty i utrzymaniu dyplomu technika architektury.

*

Równoległe z Żeńską Szkołą Architektury im. Stanisława Noakowskiego (pomaturalną) i jej kolejnymi zmianami istniała:

- od 1958 r. Żeńska Szkoła Architektury – czteroletnia po 9 klasach,
- od 1960 r. Technikum Architektury po 9 klasach – obydwie nadawały tytuł technika architektury,
- od 1963 r. Technikum Budowlane po 7 klasach,
- od 1964 r. Technikum Architektoniczno Budowlane – pięcioletnie po 8 klasach szkoły podstawowej, nadające dyplom technika budownictwa ze specjalnością dokumentacja budowlana.

Wszystkie te szkoły posiadały w programie przedmioty ogólnokształcące, zawodowe przedmioty, architektoniczne i techniczne, niemal identyczne do Żeńskiej Szkoły Architektury pomaturalnej.

W 1970 roku decyzją władz Technikum stało się koedukacyjne. W roku 1984 nastąpiła kolejna zmiana nazwy Szkoły – Zespół Szkół Architektoniczno Budowlanych im. Stanisława Noakowskiego, który tworzyły Policealne Studium Architektoniczno Budowlane i Technikum Architektoniczno Budowlane.

W roku 1993 na polecenie Kuratorium otwarto przy szkole liceum ogólnokształcące i decyzją władz Policealne Studium Architektoniczno Budowlane stało się koedukacyjne.

W publikacji „Żeńska Szkoła Architektury im. Stanisława Noakowskiego 1927- 1997” zanotowano taki komentarz: „... Innym niezrozumiałym posunięciem było przyjęcie po raz pierwszy chłopców do studium. Zakończył się okres wyjątkowej, jedynej Żeńskiej Szkoły Architektury. Początkowo było ich kilku, dziś stanowią około 50 % słuchaczy. Zmienił się nastrój szkoły, zainteresowania i styl pracy”!

Jako ogólna, poważna refleksja niech posłuży cytat z jej ostatnich zdań: „...Zakres przygotowania i pracy absolwentów – techników architektury, zasadniczo różni się od przygotowania i zatrudnienia techników budowlanych. Technicy architektury współpracują przy tworzeniu projektu budynku, a technicy budownictwa realizują ten gotowy projekt. Zróżnicowanie zadań jest wyraźne i nie można ujednoczyć zakresu kształcenia dla dwu różnych dziedzin i zadań. Tworzenie wymaga zawsze innego zakresu myślenia i przygotowania niż realizacja.

Po 40 latach wytrwałych starań Szkoły o zachowanie jej profilu i tytułu, dochodzimy z okazji 70-lecia istnienia szkoły do likwidacji w nomenklaturze zawodów tytułu – technik architektury, a w nowym Prawie budowlanym przekreślono możliwość otrzymania przez absolwentów uprawnień do projektowania i nadzoru. Szkoły nie zlikwidowano, ale znaleziono sposób na podważenie celowości kształcenia z braku tytułu i możliwości dalszego rozwoju zawodowego absolwentów przez niemożność zdobycia uprawnień.

Tak po 70 latach istnienia Szkoły absolwenci z tytułem technik architektury zostaną jako relikty nieistniejącego zawodu. Nie wiadomo, czy nowemu zespołowi nauczycieli wystarczy zapału i sił do dalszej walki o istnienie Szkoły. W przeciwnym wypadku książka ta, podsumowując historię Żeńskiej Szkoły Architektury, stanie się jej epitafium”.

I pytanie: dlaczego? o co właściwie chodzi!

*

Poza wymienianymi wcześniej konieczne jest wymienienie, bez umniejszania wagi pozostałych, części architektów, nauczających w Szkole architektki:

**średnie szkoły
architektoniczne**

335

1957

1997

Jan Goliński	do 1939
Teodor Bursze	do 1939
Paweł Pawłowski	do 1939
*	
Kazimierz Palutko	1959-1963
Julian Pilichowski	1959-1991
Leon Marek Suzin	1958-1977
Ludomir Słupczański	1959-1963
Ryszard Piechota	1959-1965
Barbara Matarewicz	1958-1997/A
Dagna Podwysocka	1959-1985
Jerzy Bogusław	1959-1965
Jerzy Brabander	1960-1997
Tadeusz Listkiewicz	1960-1981 – zmarł
Stefan Hołówko	1960-1988,
Janina Czerwińska	1964-1977
Maria Kozinińska	1965-1986
Maria Przygoda	1965-1988/A
Wojciech Świątkowski	1965-1989
Hanna Witkowska	1965-1977
Barbara Rybnik	1966-1990
Stefan Tymanowski	1966-1991
Irminda Ignaczak	1970-1976
Bronisław Eibel	1967-1989
Zbigniew Gąsior	1960-?
Władysław Pieńkowski	1969-1979
Anna Kuran	1967-1971/A
Bolesław Niebudek	1969-1980
Kazimierz Kozłowski	1970-1985
Czesław Nowak	1972-1979
Barbara Miernik	1972-1981/A
Jarosław Skrzypczyk	1974-1977
Piotr Matuszewski	1975-1982
Piotr Zep-Lewandowski	1975-1992
Lucjan Zep-Lewandowski	1975-1992
Tomasz Ratajski	1977-1984
Teodor Zep	1977-1983
Łucja Kołodziejska-Świątkowska	1981-1985/A
Janusz Olszewski	1981-1984
Helena Dzieduszycka	1981-1984
Janusz Brzeski	1983-1989
Małgorzata Ratajska	1981-1997/A-P
Hanna Karpińska	1983-1990
Beata Artymowska	1982-1997
Andrzej Popławski	1988-1997
Andrzej Wyspiański	1988-1997
Andrzej Przygoński	1990-1997
Barbara Beksiak-Perzyńska	1992-1997
Tomasz Siwiec	1994-1996
Anna Pięta	1995-1997
Tomasz Leszczyński	1994-1997
Olga Sobotkowska	1996-1997
Konrad Berliński	1996-1997
Kinga Pieńkowska-Owsińska	1980-1984/A-P
Wiesława Renke-Kowalska	1977-1982/A-P